

VKIS

z pohledu
veřejných
knihoven

Adéla Dilhofová, MZK v Brně

FF MU, KISK 26. 11. 2016

Definice VKIS

Veřejné knihovnické a informační služby

- jsou souhrnným názvem pro služby poskytované veřejnými knihovnami a jsou definovány v Knihovním zákoně č. 257 z roku 2001. Ten však nestanovuje žádné kvantitativní ani kvalitativní parametry těchto služeb, pouze rozděluje služby knihoven na povinně a nepovinně poskytované.

Metodický pokyn MK ČR

- Ze široké škály knihovnických služeb a činností bylo nakonec vybráno **pět oblastí pro standardizaci**:
- počet hodin pro veřejnost, počet studijních míst, počet počítačů připojených k internetu pro veřejnost, počet přírůstků knihovního fondu (KF) za rok, náklady na nákup KF na jednoho obyvatele obce/města.
- Počátkem roku 2005 vydalo Ministerstvo kultury **metodický pokyn**, ve kterém bylo těchto pět standardů přesně vymezeno

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011-2015

- Velmi důležitá platforma pro poskytování všech služeb knihoven

http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf

- Využívání IKT tak, aby každý měl k dispozici přístup ke všem zdrojům, informacím a službám, které systém knihoven u nás nabízí.

Vize - klient říká:

- „V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získá bezplatně požadovanou kvalitní službu.“

Realita:

- Každé město a většina obcí zřizují a provozují knihovnu, která občanům poskytuje KIS
- Celkem 5 353 knihoven, z toho 4 500 knihoven v malých obcích
- Počet návštěv 23,6 mil., registr. uživatelů 1,4 mil., výpůjček 60 mil. knih, vzdělávací aktivity 800 000 návštěvníků.
- Označení profesionalizované x neprofesionalizované knihovny (ty, jejímž knihovníkem je dobrovolník, jejichž provozní - otevírací doba je pod 15 hod. týdně).

Státní kulturní politika 2015-2020

- V dubnu 2015 schválila vláda novou **Státní kulturní politiku na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025)**.[\[1\]](#) Usnesením vlády bylo ministru kultury uloženo zpracování implementace tohoto strategického dokumentu.

- **„Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015 – 2020“** v připomínkovém řízení (mezi rezorty – krajské úřady, krajské knihovny...)
- **Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017-2020**
<http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>

Hlavní oblasti, které se přímo dotýkají aktivit knihoven:

- Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra
- Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách
- Doplnování knihovnických fondů a informačních zdrojů

- Regionální funkce knihoven
- Zavést systém evaluace veřejných kulturních služeb
- Zefektivnit ochranu autorských práv pro služby knihoven v digitálním prostředí
- Rozvoj služeb knihoven v digitálním prostředí
- Vytvořit Centrální portál knihoven – knihovny.cz
- Digitalizace knihovných fondů (Kramerius)

- Podporovat efektivní metody trvalého uchování knihovních dokumentů (včetně knihovních fondů z let 1850-1990)
- Uchování národního zvukového dědictví (Národní fonotéka)
- U chování národního kulturního dědictví vzniklého v elektronické podobě (Webarchiv)
- Pracovníci knihoven

- Více podrobností:

RICHTER, Vít. Státní kulturní politika na léta 2015-2020 a příprava nové koncepce rozvoje knihoven. *Duha* [online]. 2015, roč. 29, č. 4 [cit. 2015-11-26]. Dostupný z WWW: <http://duha.mzk.cz/clanky/statni-kulturni-politika-na-leta-2015-2020-priprava-nove-koncepce-rozvoje-knihoven>. ISSN 1804-4255.

Co a jak knihovny poskytují?

- Nejen výpůjční služby, ale on-line služby, 24 hod. denně, 7 dnů týdně, podpora komunitního života v místě, celoživotní vzdělávání občanů, naplňují relaxační funkce
- Jak dosáhnout toho, aby tolik knihoven poskytovalo široké spektrum služeb ve vysoké kvalitě?

Služby VKIS poskytované veřejnými knihovnami

- Informační služby
- Výpůjční služby
- Reprografické služby
- Bibliografické služby
- Rešeršní služby
- Ediční služby
- Výstavy
- Autorská čtení, besedy, exkurze, U3V

Informační služby

- Cíl: uživatel, jeho potřeby a jejich uspokojování
- Funkce a úkoly: zpřístupňování pramenů a informací, zajišťovat pohotovost, adresní, diferencované služby, vzbuzovat zájem uživatelů, propagace služeb, trvalé zkoumání uživatelů
- Velký rozsah a druhy služeb

Metody zjišťování informačních potřeb uživatelů

- Dotazník
- Anketa
- Rozhovory
- Pozorování

Informační potřeby uživatelů je nutné trvale zkoumat! Ve veřejných knihovnách se doporučuje provádět průzkumy v rozmezí každých 2 až maxim. 5 let.

Výpůjční služby

- Stále jsou to ZÁKLADNÍ služby informačních institucí
- Nejstarší a nejrozšířenější typ služeb
- Spočívají v uspokojování čtenářských a inf.potřeb uživatelů zprostředkováním dokumentů z vlastního fondu nebo z jiných fondů knihoven (MVS, MMVS)
- Absenční a prezenční

Meziknihovní výpůjční služby

- Každá knihovna má ze zákona povinnost poskytovat MVS (MS)
- Vybrané knihovny v ČR musí poskytnout mezinárodní meziknihovní službu (MMVS)
- Služba může být zpoplatněna
- Lze objednat: výpůjčku dokumentu, kopii článku, zdigitalizovanou verzi dokumentu, (e-OD, projekt Kramerius...)

Knihovní a výpůjční řád

- Podmínky, pravidla (způsob) a případné finanční poplatky všech služeb musí být stanoveny v **Knihovním (výpůjčním) řádu** knihovny.
- Každá knihovna musí mít svůj řád, vystavený na viditelném místě v prostorách knihovny, ideálně také na svých webových stránkách.

- Je v něm vymezen vztah vypůjčovatele a půjčujícího (=čtenáře a knihovníka), vymezuje práva knihovny a čtenářů.
- Je to nejvýznamnější interní dokument každé knihovny.

Program Regionální funkce knihoven

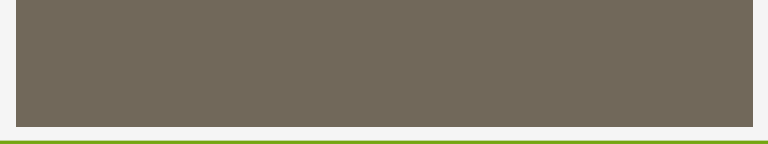
- Program funguje již 12 let (od r. 2002)
- Vychází z faktu, že žádná knihovna nemůže fungovat osamoceně, jestliže chce nabídnout moderní, atraktivní, úplné a rychlé služby dostupné všem
- Služby poskytované izolovaně by byly neúnosně nákladné
- Je založen na principu vzájemné spolupráce a pomoci velkých knihoven knihovnám menším a malým

Regionální funkce

- Jsou souhrnem činností, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené instituce poskytují těm základním v kraji:
- poradenské, vzdělávací a koordinační služby
- Budují výměnné fondy
- Zapůjčují výměnné soubory knihovnických dokumentů a další činnosti (revize fondu, implementace AKIS...)

Cíle regionálních funkcí

- Zajištění dostupnosti VKIS ve všech místech ČR
- Vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování VKIS
- Zajištění kvality a kontinuity VKIS v návaznosti na informační potřeby uživatelů
- Odstranění nežádoucích rozdílů v úrovni poskytování VKIS mezi jednotlivými regiony a kraji

-
- Účelná dělba práce a koordinace odborných činností v kraji
 - Efektivní využití veřejných finančních prostředků
 - Garance průběžné aktualizace knihovního fondu knihoven provozovaných obcemi
 - Udržení nezbytného odborného standardu služeb v knihovnách regionu
 - Garance celoživotního vzdělávání knihovníků

Výhody RF pro knihovny

Možnost využívání:

- Poradenských služeb – konzultace problémů, záměrů a rozhodnutí spojených se službami v obci
- Návštěvy knihovníka –metodika (2xročně)
 - Při nich možnost setkání s představiteli obce, projednávání např. nového umístění, vybavení knihovny apod.

- Pravidelná rozvážka knih do obsluhovaných knihoven – tzv. výměnné soubory
- Trendem je, aby obce více financovaly vlastní knihovní fond (30% VS, 70% obec)
- Vzdělávací akce - školení, kurzy, workshopy

Např. akce MZK: http://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/archiv_akci

- Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů obsluhovaných knihoven
- Pravidelné informace o grantových programech, pomoc při sestavování obcí podávaných projektů.
- Pomoc při vyplňování ročních statistických výkazů
- Metodický pokyn MK ČR k zajištění regionálních funkcí zde:
<http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/metodicky-pokyn-regionalni-fce.pdf>

Statistika služeb

- V r. 2013 do systému zapojeno cca 5.982 knihoven, 85 pověřených knihoven a 14 krajských knihoven
- Přes NIPOS
<http://www.nipos-mk.cz/>

Propagace služeb

Co a jak v knihovnách propagovat?

- Činnost a služby knihovny a možnosti jejich využití
- Fondy knihovny a poznatky v nich uložené

Jak propagovat služby?

Obecně:

- Aktivně
- Konkrétně
- Pohotově
- Aktuálně
- Soustavně
- **přiměřeně, stručně a srozumitelně**

Propagační prostředky

- **Tištěné a rozmnožované:**

průvodce po službách a fondech,
informační letáky, seznamy přírůstků,
plakáty, vývěsky, pozvánky, novoročenky,
kalendáře, záložky...

Prostředky **tiskové**: inzeráty, články, vlastní časopisy...

Prostředky **zvukové**: v místním rozhlase

Prostředky **obrazové**: fotografie

Prostředky **audiovizuální**: místní kabelová televize

Prostředky **prostorové**: vnější označení budovy, orientační systémy v knihovnách

Metoda kolektivní propagace

- Exkurze, besedy, přednášky, semináře, autorská čtení, výstavy, informační gramotnost (IG), kurzy počítačové gramotnosti v obci, čtenářská gramotnost (Jižní Morava čte), Univerzita třetího věku, akce podporující komunitu v obci (např. workshopy vaření, paličkování, včelaři apod.), akce s dětmi (Noc s Andersenem, Pasování prvňáčků, letní tábory ...)

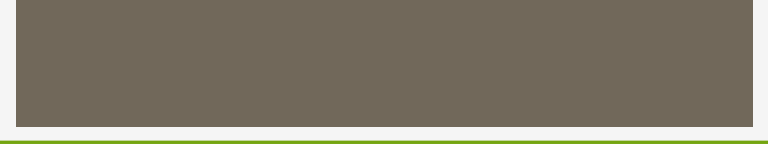
Použité a doporučené zdroje

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011-2015 včetně internetizace knihoven. Praha: Ministerstvo kultury, 2012. [online]. [cit. 1. 10. 2012]. Dostupný z: <<http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf>>.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. Praha: Ministerstvo kultury, 2005.

Dostupný z: <http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/metodicky-pokyn-regionalni-fce.pdf>

- Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a provozovanými obcemi a kraji na území ČR. Praha. MK ČR 2005. Dostupné na <http://ipk.nkp.cz/docs/Methodpokyn-standardVKIS.pdf>
- *Standard pro dobrou knihovnu: metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012, 11 s. ISBN 978-80-7050-616-5.

Pillerová, Vladana. Standardy veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS): nástroj pro jejich vyhodnocování. Knihovna plus [online]. 2007, č. 1-2 [cit. 2014-11-26]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus71/piller.htm>>. ISSN 1801-5948.

NK. Informace pro knihovny. Zákon ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) [online] [cit. 2014-11-26]. Dostupné z www: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_Le gPod/01_index.htm

- NK. Regionální funkce knihoven [online] [cit. 2014-11-26] . Dostupné z www:
http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=10_RegFceRozc.htm&
- *Služby knihoven knihovnám: krajské programy regionálních funkcí na podporu knihoven*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2014, 14 s. ISBN 978-80-7050-635-6.

- *Státní kulturní politiky na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025)* [online]. Ministerstvo kultury ČR, 2015 [cit. 2015-09-28]. Dostupné z:<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta...>
- Černá, Milena; Stocklová, Anna. *Služby knihoven a informačních středisek*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 98 s. ISBN 80-7066-703-6.
- Gill, Phill a kol. *Služby veřejných knihoven. Směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Přel. Anna Malá. Praha: SKIP ČR, Aktuality SKIP. SV. 20, 2002, 127 s. ISBN 80-85851-14-8.

- DILHOFOVÁ, Adéla, Monika KRATOCHVÍLOVÁ a Jan LIDMILA. *Příručka pro knihovníky veřejných knihoven*. Vyd. 1. Brno: Moravská zemská knihovna v Brně, 2013, 59 s. ISBN 978-80-7051-199-2.
- Také na:
<http://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/prirucka-pro-knihovniky>

○ **Děkuji Vám za pozornost**

Mgr. Adéla Dilhofová

Moravská zemská knihovna v Brně

Odbor knihovnictví

Odd. vzdělávání a krajské metodiky

e-mail: dilhofova@mzk.cz